

Mielenterveyden edistämisen arviointi kunnassa

Mielenterveyden edistämisen arviointikokonaisuus koostuu avoimista keskustelukysymyksistä ja arviointilomakkeesta. Arviointilomake toimii työvälineenä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ammattilaisille ja vastuuhenkilöille pohdittaessa kunnan mielenterveyden edistämisen nykytilannetta ja kehittämistarpeita. Arviointilomake toimii tukena kunnan mielenterveyden edistämisen tavoitteiden ja toimien suuntaamisessa vahvistamaan kuntalaisten mielenterveyttä osana kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.

*Arviointilomaketta voidaan myös soveltaa hyvinvointialueilla mielenterveyden edistämisen nykytilanteen ja kehittämistarpeiden tunnistamiseen.

Määritelmät arviointilomakkeessa esiintyville käsitteille:

Mielenterveys

Mielenterveys on hyvinvoinnin tila, jossa ihminen tunnistaa omat kykynsä, pystyy selviytymään normaaleista elämään kuuluvista paineista ja pystyy työskentelemään tarkoituksenmukaisesti sekä ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan.

Mielen hyvinvointi eli positiivinen mielenterveys

Mielen hyvinvointi eli positiivinen mielenterveys viittaa ihmisen omaan kokemukseen hyvinvoinnistaan ja mielen tasapainosta. Mielen hyvinvointi liittyy usein hyvään mielenterveyteen ja psyykkiseen toimintakykyyn, mutta mielen hyvinvointia voi kokea myös henkilö, jolla on mielenterveyden häiriö.

Mielenterveyden edistäminen

Mielenterveyden edistäminen on toimintaa, jolla tuetaan ja vahvistetaan kaikenikäisten positiivista mielenterveyttä eli mielen hyvinvointia. Mielenterveyden edistämisen tavoitteena on vahvistaa yksilön ja yhteisön voimavaroja, osaamista ja selviytymis- ja sopeutumiskykyä (eli resilienssiä) vastoinikäymiä kohdatessa sekä luoda mielen hyvinvointia tukevia asumisololoja ja -ympäristöjä. Mielenterveyden edistämisen toimien keskiössä on mielenterveyttä suojaavien tekijöiden lisääminen ja vahvistaminen yksilön, perheen ja yhteisön sekä yhteiskunnan tasoilla.

Mielenterveystaidot

Mielenterveystaidot ovat tunne-, tietoisuus- ja vuorovaikutustaitoja, joustavuutta selviytyä elämänkriiseistä ja kykyä säädellä kuormitusta ja stressiä sekä luoda merkityksellisiä suhteita muihin ihmisiin. Mielenterveystaitoihin sisältyvät myös arjen taidot sekä itsessä ja muissa olevien psyykkisten voimavarojen tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen tasapainon rakentamisessa työn, opiskelun, levon ja vapaa-ajan välillä.

Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi (EVA) ja mielenterveysvaikutusten ennakkoarviointi (MIVA)

Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi on tapa arvioida etukäteen, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi erilaisten ihmisryhmien elämään. Vaikutusten ennakkoarvioinnissa yhdistetään eri näkökulmia samaan arviointityöhön. Käsiteltävä asia vaikuttaa siihen, mitä näkökulmia on syytä ottaa huomioon. Mielenterveysvaikutusten ennakkoarvioinnin (MIVA) avulla pyritään arvioimaan päätösten ja toimenpiteiden mahdollisia myönteisiä ja/tai kielteisiä mielenterveyteen tai mielen hyvinvointiin kohdistuvia vaikutuksia. Mielenterveysvaikutusten ennakkoarviointi on hyvä integroida osaksi erilaisia vaikutusten ennakkoarviointeja.

Keskustelukysymykset ja -teemat

Mielenterveyden edistämisen tilannetta kunnassa arvioitaessa keskusteluissa voi hyödyntää alla olevia kysymyksiä ja teemoja:

1. Muodostakaa yhteinen käsitys siitä, mitä on hyvä mielenterveys.
2. Muodostakaa yhteinen käsitys siitä, mitä on mielenterveyden edistäminen.
3. Pohtikaa, mitä mielenterveyden edistäminen on teidän kunnassanne.
4. Pohtikaa, mitkä mielenterveyden edistämisen tehtävät painottuvat kunnan työntekijöiden työssä. Tunnistakaa ja kirjatkaa muistiin kuntanne keskeiset mielenterveyden edistämisen toimijat.
5. Pohtikaa, millaista mielenterveyden edistämisen osaamista kunnassanne on (tieto-osaaminen, käytännön taidot, asenteet ja arvot). Millaista osaamista tulisi kehittää?
6. Pohtikaa, mitkä tekijät kunnassa tukevat mielenterveyden edistämisen toimia – mitkä asettavat haasteita.
7. Käykää arviointilomake läpi keskustellen ja yhdessä pohtien.
8. Lopuksi voitte edellä mainittujen kohtien ja arviointilomakkeen perusteella tunnistaa mielenterveyden edistämisen kehittämiskohteet kunnassanne ja valita näistä tärkeimmät painopisteet kehittämistyöhön.

Mielenterveyden edistämisen arviointilomake

Arviointilomake sisältää neljä osa-aluetta: 1) Strategia ja päätöksenteko, 2) Rakenteet, roolit ja osaaminen, 3) Toimintatavat, 4) Seuranta ja arviointi.

Valitse vaihtoehto ja kirjoita pistemäärä.

Strategia ja päätöksenteko

	Kyllä 2p	Osittain 1p	Ei 0p
Mielenterveyden edistäminen on kirjattu kunnan strategiaan tavoitteisiin kuten hyvinvointisuunnitelmaan.	☐	☐	☐
Mielenterveyden edistämisen yhteistyö hyvinvointialueen, järjestöjen ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa on kirjattu kunnan strategiaan tavoitteisiin kuten hyvinvointisuunnitelmaan.	☐	☐	☐
Mielenterveyden edistämisen konkreettinen toiminta on kuvattu kunnan hyvinvointisuunnitelmassa.	☐	☐	☐
Kunnassa tehdään mielenterveysvaikutusten ennakkoarviointia osana keskeisiä päätöksiä ja päätösten ennakkoarviointia (EVA/MIVA).	☐	☐	☐
Kunnassa hyödynnetään päätöksenteon tukena tietoa asukkaiden mielenterveydestä ja mielen hyvinvoinnista.	☐	☐	☐
Kehittämiskohdat:			

Valitse vaihtoehto ja kirjoita pistemäärä.

Rakenteet, roolit ja osaaminen

	Kyllä 2p	Osittain 1p	Ei 0p
Kunnan toimialojen roolit ja tehtävät mielenterveyden edistämässä on selkeästi kuvattu.	☐	☐	☐
Kunnan toimialat ja toimijat tekevät yhteistyötä muiden toimialojen kanssa mielenterveyden edistämiseksi.	☐	☐	☐
Kunnassa on monialainen työ- ja kehittämisryhmä mielenterveyden edistämiseksi.	☐	☐	☐
Kunnassa on määritelty selkeät roolit yhteistyölle hyvinvointialueen ja järjestöjen sekä muiden toimijoiden kuten oppilaitosten ja erilaisten yhteisöjen kanssa.	☐	☐	☐
Kunnassa on riittävät resurssit mielenterveyden edistämisen poikkihallinnolliseen koordinaatioon ja yhteistyöhön.	☐	☐	☐
Kunnassa on nimetty henkilö, jolla on koordinaatiovastuu mielenterveyden edistämisestä.	☐	☐	☐
Kunnassa on tunnistettu henkilöstön mielenterveyden edistämisen osaamisen kehittämistarpeet ja laadittu suunnitelma osaamisen kehittämiseksi.	☐	☐	☐
Kehittämiskohdat:			

Valitse vaihtoehto ja kirjoita pistemäärä.

Toimintatavat

	Kyllä 2p	Osittain 1p	Ei 0p
Kunnassa viestitään myönteisesti mielenterveydestä ja mielen hyvinvoinnista.	☐	☐	☐
Kunta tarjoaa asukkaille tietoa ja tukea mielenterveystaitojen vahvistamiseksi.	☐	☐	☐
Kunnassa on käytössä tutkittuun tietoon perustuvia toimintamalleja mielenterveyden edistämiseksi.	☐	☐	☐
Kunta tekee yhteistyötä hyvinvointialueen ja järjestöjen sekä muiden toimijoiden kuten oppilaitosten ja erilaisten yhteisöjen kanssa.	☐	☐	☐
Kunnassa tuetaan asukkaiden osallisuutta mielenterveyden edistämisen toiminnassa.	☐	☐	☐
Kunta tarjoaa tiloja kuntalaisten mielenterveyttä edistävän toiminnan toteuttamiselle.	☐	☐	☐
Kehittämiskohdat:			

Valitse vaihtoehto ja kirjoita pistemäärä.

Seuranta ja arviointi

	Kyllä 2p	Osittain 1p	Ei 0p
Kunnan mielenterveyden edistämisen tavoitteiden ja toiminnan toteutumista arvioidaan säännöllisesti.	☐	☐	☐
Kunnassa kerätään tietoa asukkaiden mielenterveydestä ja mielen hyvinvoinnista väestö- ja ikäryhmittäin.	☐	☐	☐
Kunta hyödyntää asukkailta ja yhteistyökumppaneilta kerättyä tietoa mielenterveyden edistämisen toiminnan kehittämisessä.	☐	☐	☐
Kunta seuraa, kuinka monialainen ja -toimijainen yhteistyö mielenterveyden edistämiseksi toteutuu.	☐	☐	☐
Kunnassa arvioidaan mielenterveyden edistämisen toimien vaikutuksia ja vaikuttavuutta.	☐	☐	☐
Seuranta- ja arviointitietoa hyödynnetään kunnan hyvinvointisuunnitelman tavoitteissa ja sisällöissä.	☐	☐	☐
Kehittämiskohdat:			

*Lomake on kehitetty Hyvinvointialueen mielenterveyden edistämisen kyvykkyyden, osaamisen ja yhteistoimijuuden vahvistaminen -tutkimushankkeessa: www.thl.fi/hva-mielenterveydenedistaminen. Sovellettu Hyvän mielen kunta -tarkistuslistaa, hyvamielenkunta.fi.

Arviointitulosten tulkinta

Yhteenlaskettu pistemäärä:

Kehittämistä vaativa toimintakäytäntö

0-16 pistettä

Mielenterveyden edistämisen osa-alueilta löytyy kehitettävää. Arviointimittarin osoittamien osa-alueiden kautta kehittämistyötä voidaan viedä eteenpäin.

Kohti hyvää toimintakäytäntöä

17-33 pistettä

Paljon hyviä toimintoja on jo käytössä. Tämä on hyvä lähtökohta mielenterveyden edistämisen jatkokehittämiseksi.

Hyvä toimintakäytäntö

34-48 pistettä

Mielenterveyden edistämisen keskeiset osa-alueet ovat kunnossa. Jatkossa voidaan keskittyä tarkennettuihin kehittämiskohteisiin ja hyvän toimintakäytännön ylläpitämiseen.